

Har vi råd att inte satsa mer på jämställdhet?

Vad kan ökad jämställdhet göra för tillväxten och jobben i Sverige och Europa?

1. Haltande tillväxt och åldrande befolkning

Den europeiska ekonomin står inför två strategiska huvudutmaningar. Den ena är att sätta fart på den haltande tillväxten. Skrala eller negativa tillväxtsiffror behöver göras stabilt positiva. Annars blir det nästan omöjligt att sanera statsfinanserna och säkra konkurrenskraften. Den andra är att hantera en demografisk trend där befolkningen åldras i rask takt och pensionsavgångarna snabbt blir allt fler. Om ingenting görs väntar troligen arbetskraftsbrist i flera sektorer.

Situationen varierar en hel del i Europa när det gäller dessa båda problem, men inget land slipper undan. Inte heller Sverige.

2. Stor potential i ökad jämställdhet

Ökad jämställdhet är en central faktor för att möta de dubbla utmaningarna. Att stärka kvinnors ställning på arbetsmarknaden skulle kunna vara en avgörande nyckel till att få ekonomin att växa och till att skapa den jobbdynamik som behövs i det kommande demografiska scenariot.

Vad gäller tillväxten visar beräkningar att BNP i EU skulle kunna öka med hela 29 procent om arbetsmarknaden gjordes helt jämställd. För Sverige ligger siffran på 21 procent. Om kvinnor vore lika mycket sysselsatta, arbetade lika mycket heltid och fanns i liknande yrkeskategorier som män skulle det få mycket gynnsamma BNP-effekter.

Vad gäller demografin är det främst på den kvinnliga sidan som fler behöver ges möjlighet att jobba mer för att det ska gå att fylla luckorna efter alla pensionsavgångar. I EU är den kvinnliga sysselsättningsgraden bara 62 procent – 13 procentenheter lägre än den manliga. Om man räknar sysselsättningsgrad i termer av heltidstjänster hamnar kvinnorna så lågt som på 50 procent – 18 procentenheter under den manliga nivån. Detta eftersom kvinnor i större utsträckning än män finns i deltidstjänster. I Sverige har kvinnorna 6 procentenheter upp till männens sysselsättning med standardmättet och 10 procentenheter upp i termer av heltidstjänster.

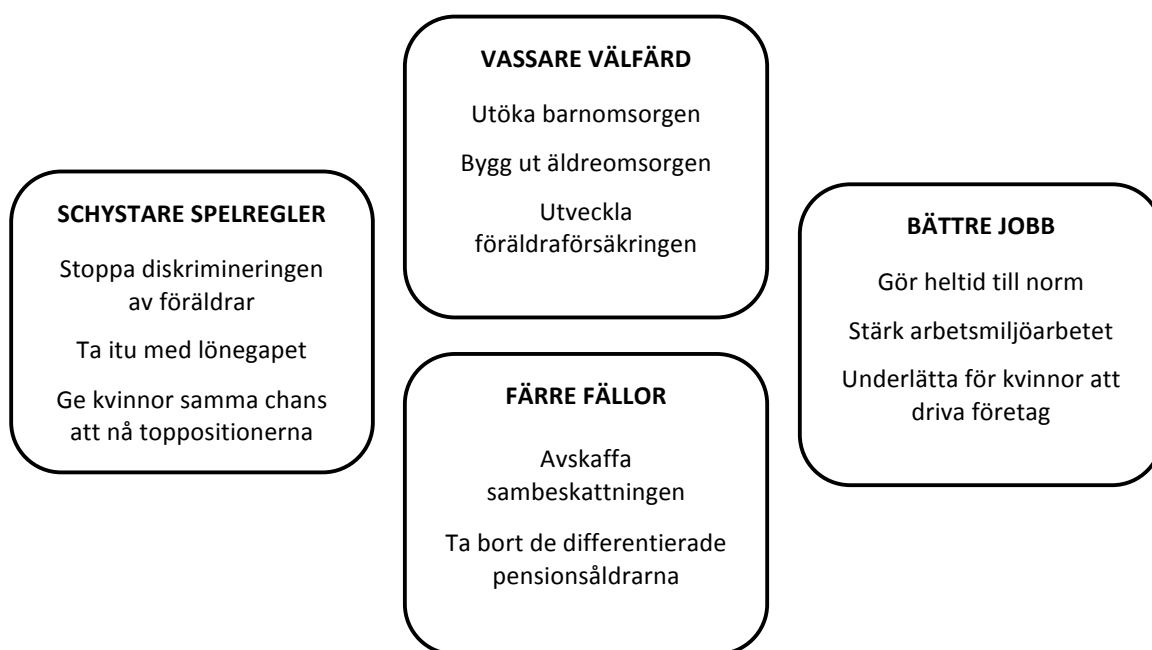
3. Svag jämställdhetsutveckling

Trots denna potential står jämställdhetsarbetet och stampar. Jämställdhetsutvecklingen går sedan ett antal år tillbaka antingen långsamt eller åt fel håll. I ett krispräglad Europa har jämställdheten hamnat långt ner på den politiska dagordningen. Med tanke på både utmaningarna och möjligheterna blir passiviteten i jämställdhetsfrågan nu alltmer bekymmersam.

4. Verktyslåda

Hur skulle då en mer ambitiös jämställdhetssatsning kunna se ut? Vilka åtgärder skulle i Sverige och övriga Europa kunna vidtas för att via stärkt jämställdhet möta tillväxt- och demografiutmaningarna? Hur ser verktyslådan ut?

I figuren på nästa sida summeras några av de möjligheter som finns. Summeringen är långtifrån heltäckande, men ger ändå en bild av huvudkomponenterna i verktyslådan. För att driva jämställdhetsutvecklingen framåt kan man bygga vassare välfärdssystem, etablera schystare spelregler på arbetsmarknaden, förbättra arbetssituationen och ta bort uppenbara jämställdhetsfällor.

Vassare välfärd. En fungerande välfärd har en avgörande betydelse för att många kvinnor – och i viss utsträckning även män – ska kunna förvärvsarbeta. Det handlar både om att kunna arbeta heltid istället för deltid och deltid i stället för inte alls. Viktiga faktorer är tillgången till och kvaliteten på barn- och äldreomsorg. Om omsorgen delvis kan läggas i någon annans trygga händer går det att jobba mer för egen del. En annan viktig faktor är föräldraförsäkringen. Den behöver den vara så pass omfattande att föräldrar inte tvingas välja mellan barn och jobb utan på ett rimligt sätt kan välja både och.

Schystare spelregler. Att kvinnor inte ges samma villkor som män på arbetsmarknaden är inte bara oacceptabelt i sig. Det inverkar även negativt på kvinnors sysselsättning och tillvaratagandet av kvinnors kompetens. Alla EU-länder har mycket kvar att göra när det gäller att förbättra spelreglerna. En insats vore att stärka skyddet för mammor mot uppsägningar och nedgraderingar i samband med graviditet och födsel. Åtgärder mot lönegapet kan vara att höja kraven på lönekartläggningar och planer för jämställda löner. För att spräcka det glastak som hindrar kvinnor från att nå toppositionerna är kvoter till bolagsstyrelser ett kontroversiellt men ändå allt vanligare instrument.

Bättre jobb. Vid sidan av att ta tag i de diskrimineringsrelaterade problemen finns det flera mer generella arbetslivsåtgärder att vidta för att öppna upp för högre kvinnlig sysselsättning. När jobbsituationen allmänt sett förbättras blir kvinnorna ofta de största vinnarna. De ofrivilliga deltiderna skulle kunna tas bort via lagstiftning eller partsuppgörelser. Arbetsmiljöarbetet skulle kunna stärkas beträffande såväl forskning som regelverk och inspektioner. Företagandet skulle kunna göras tryggare och därmed mer attraktivt för många kvinnor genom förbättringar i socialförsäkringssystemet.

Färre fällor. Därtill dröjer sig två gamla jämställdhetsfällor alltjämt kvar i Europa. Sambeskattnings innebär att mannen och kvinnan i ett hushåll beskattas tillsammans istället för var och en för sig. I de EU-länder där systemet finns kvar kan skatten på kvinnans inkomst bli 30-40 procent högre än skatten på mannens inkomst. Detta försvårar för kvinnor att gå från hem- till förvärvsarbete. Differentierade pensionsåldrar innebär att kvinnor går i pension tidigare än män. Upplägget finns i 13 EU-länder och utgör ett ordentligt sysselsättningshinder för erfarna kvinnor.

Sammantaget är det tydligt att det inte råder brist på verktyg. Det är inte där skon klämmer vad gäller de trevande framstegen på jämställdhetsområdet. Verktygslådan är snarast mycket välfylld.